

. Σ Η Μ Α

Ποντιακή ἠχώ.- Λαογραφική ἐμπομπή τῆς Πανελληνίου Ἑνώσεως Ποντιακῶν
Σωματείων.- Κείμενο καί ἐπιμέλεια Στάθη Εὐσταθιάδη.

. τό σῆμα σβῆνει

Φωτεινά ὁρόσημα μέσα στόν ἱστορικό χῶρο τῶν ποντιακῶν τραγούδι-
α. Ὁ στοιχεῖται γιά τό μεγαλεῖο τοῦ ποντιακοῦ ἑλληνισμοῦ. Τραγούδια μακρόσυρτα,
λυπητερά, μᾶ καί χαρούμενα. Τραγούδια ἡρωικά, τραγούδια τῆς ξενητειᾶς καί
τῆς ἀγάπης...

. Λ Υ Ρ Α (σέ ὑπόκρουση)

Θυμίζει τοῦτο ὁ ἥχος παρελθόν δοξασμένο. Χρόνια πανάρχαια. Χρονικό μά-
κρο, πού χάνεται στά βάθη τῶν αἰώνων.

Καί ἡ ἱστορία τοῦ ἀθάνατου ἑλληνικοῦ Πόντου δέν ξεκινᾷ μόνο ἀπό τόν
8ο πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα, πού εἶναι ἡ χρονική ἀφετηρία γιά τόν ἀποικισμό
τοῦ Πόντου ἀπὸ Ἕλληνες. Ἡ ἀρχή πηγάζει βαθύτερα. Στόν χῶρο τῆς ἑλληνι-
κῆς μυθολογίας μέ τήν ἐκστρατεία τήν ἀργοναυτική πρὸς τήν χώρα τῶν Κόλ-
χων, πού βρίσκεται γεωγραφικά στόν Πόντο. Μέ τόν Προμηθεῖα Δεσμότη, πού το-
ποθετεῖται στά βορειανατολικά σύνορά του, στή γῆ τοῦ Καυκάσου....

Καί θυμίζει ὁ ἴδιος ἥχος ὅλους τοὺς ἀγῶνες τοῦ Ποντιακοῦ ἑλληνισμοῦ
τῆς προχριστιανικῆς περιόδου, τῆς ρωμαϊκῆς καί βυζαντινῆς ἐποχῆς. Θυμί-
ζει τήν ψυχική ἀντίσταση τῆς ποντιακῆς ψυχῆς στή διάρκεια τῆς τουρκο-
κρατίας.

. ἡ λύρα σβῆνει

Τά ποντιακά τραγούδια διακρίνονται σέ διάφορες κατηγορίες. Βασικά, μπο-
ροῦμε νά, κᾶνωμε τήν ἐξῆς γενική κατάταξη: Ἔχομε τά κυρίως ᾄσματα, πού
περιλαμβάνουν τραγούδια ἐργατικά, ἀγροτικά, λυρικά, παραλογές, ἐρωτικά κλπ.
Τό χαρακτηριστικό τῆς κατηγορίας αὐτῆς τραγουδιῶν εἶναι ὅτι τό καθένα
ἀπὸ αὐτά ἔχει μιά ἀρχή, μιά εἰσαγωγή τρόπον τινά, μέση καί τέλος. Ὑπάρ-
χει μιά μικρή ἐνιαία ὑπόθεση. Δέν περιορίζονται σέ δύο στίχους. Ἔχουν
κάποιο μᾶκρο. Ἀς ἀκούσωμε ἕνα τέτοιο τραγούδι, πού ἀνήκει στήν κατηγο-

ρία αὐτῇ τῶν κυρίως ᾄσμάτων. "ἔχει τίτλο; " "Ἔτερον κι' ἡ Αυγερή ".
Εἶναι τραγούδι εἰδυλλιακό. Σέ "ένα γραφικό τοπίο ἐξελλίσσεται ἡ αἰσθημα-
τική ὑπόθεση, δίπλα σέ "ένα ποτάμι. Τό παλληκάρι μπορεῖ καί τό περνάει.
"Ἡ ὁμορφὴ κοπέλλα δυσκολεύεται. Μὲ τὴν ὑπόσχεσή της ὅτι θά ἀνταποκριθῇ
στόν ἔρωτά του, τό παλληκάρι διευκολύνει τὴν κοπέλλα. "Ὅμως, μετὰ τὴν διά-
βαση τοῦ ποταμοῦ καί τὴν παρέλευση τοῦ κινδύνου, ἡ κόρη ἀθετεῖ τό λόγο
της.

. Λ Υ Ρ Α - Τ Ρ Α Γ Ο Υ Δ Ι

"Ἐντός ἀπὸ τὰ κυρίως ᾄσματα, πού μπορεῖ νά ἔχουν ἀληθινὸ ἢ φανταστικὸ
περιεχόμενο, ἔχομε τὴν κατηγορίαν τῶν ἀφηγηματικῶν ποντιακῶν τραγουδιῶν.
Αὐτά εἶναι συνήθως μακροσκελῆ. Ὁ λαϊκὸς ποιητὴς ἀφηγεῖται διάφορα περι-
στατικά καί ἐπεισόδια. Καί ἐδῶ τό περιεχόμενο μπορεῖ νά εἶναι καί φαντα-
στικὸ ἢ νά ὑπάρχει ὑπερβολή. Στὴν κατηγορίαν τῶν ἀφηγηματικῶν τραγουδιῶν
ἀνήκουν κατ' ἐξοχὴν τὰ ἀκριτικά τραγούδια τοῦ Πόντου, πού ἀναφέρονται
στό ἡρωϊκὸ ἔπος τῶν ποντίων πολεμάρχων στὰ ἀπομεμακρυσμένα σύνορα τοῦ
Βυζαντίου. Θά σᾶς μεταδώσωμε μερικoύς στίχους ἀπὸ τραγούδι, πού ἀνήκει
στόν λεγόμενο ἀκριτικὸ κύκλον. Ἀναφέρεται στὴν ἐργατικὴν καί φιλοπο-
νίαν τοῦ ποντίου Ἀκρίτα, ἀλλὰ πρό πάντων στὴν φιλοπατρίαν του. Δέν εἶναι
μόνον ἐργάτης τῆς γῆς, ἀλλὰ καί κατασκευαστὴς Κάστρων.....

"Ακρίτας Κάστρεν ἔχτιζεν, Ἀκρίτας περιβόλιν,

. Λ Υ Ρ - Τ Ρ Α Γ

Στὰ πλαίσια τῆς γενικῆς τριπλῆς κατατάξεως τῶν ποντιακῶν τραγουδιῶν,
πού ἐνῆμαμε, τὰ ποντιακά δίστιχα ἀποτελοῦν ξεχωριστὴ κατηγορίαν τραγου-
διῶν. Σύμφωνα μὲ τίς ἐπιστημονικὲς ἐρευνες τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ
στοῦ Πανεπιστήμιου Θεσσαλονίκης Στύλπωνος Κυριακίδου, τό δίστιχο γενικὰ
εἶναι ποιητικὸ φαινόμενο τοῦ 15ου αἰῶνος. "Ἐνα δίστιχο συγκροτεῖται
ἀπὸ δύο στίχους. Κάθε στίχος ἔχει αὐτοτέλεια καί ἀνεξαρτησία. Ἐννοιολο-
γικῶς καί συντακτικῶς εἶναι πλήρης. Βέβαια, ὁ δεύτερος στίχος ὁλοκληρώ-
νει τό ὅλον νόημα τοῦ λαϊκοῦ ποιητῆ, ὁ ὅποῖος μὲ τοὺς δύο στίχους ἐκ-
φράζει τό αἰσθημὰ του μὲ περισσότερη πληρότητα.

"Ὅπως τὰ κυρίως ᾄσματα, ἔτσι καί τὰ δίστιχα ἀναφέρονται σέ διάφορα θέ-

ματα, παραδείγματος χάριν, στους καὖμούς της ξενητείας, στὸν ἔρωτα κλπ.

. ΛΥΡ - ΤΡΑΓ

Ἐπάρχουν ποντιακά τραγούδια, παραδείγματος χάριν, τὸ τραγούδι τοῦ "Μονόγιαννε", πού περιέχουν θρύλους, οἱ ὅποιοι ἀνάγονται στήν προχριστιανική ἐποχή. Τὸ χριστιανικὸ πνεῦμα εἶναι διάχυτο μέσα στήν ποντιακὴ μουσική παράδοση.

Ἀναφορικὰ μὲ τὸ μέτρο τῶν ποντιακῶν τραγουδιῶν ὅλων τῶν κατηγοριῶν, πού σημειώσαμε, ὁ κανόνας εἶναι ὅτι σ' αὐτὰ τηρεῖται τὸ λαμβικὸ μέτρο. Βραχύ-μακρόν, βραχύ-μακρόν....

Ἄκρι-τας ὄντες ἔλαμνεν... κλπ.

Κατ' ἐξαίρεσιν ἔχομε καὶ τὸ τροχαϊκὸ μέτρο. Μακρό-βραχύ, μακρό-βραχύ. Στὴν περίπτωσι τοῦ τροχαϊκοῦ μέτρου, ὁ στίχος δέν εἶναι δεκαπεντασύλλαβος, ὅπως στὴν περίπτωσι τοῦ λαμβικοῦ μέτρου, ἀλλὰ δεκατέτρασύλλαβος, παραδείγματος χάριν...

"Ἐτε-ρόν κι' - Λυγε-ρή, πὰν' - ὀλέν-τόν πό-ταμόν.

Μπορεῖ καὶ δεκάεξασύλλαβος νὰ εἶναι ὁ στίχος, ὅταν ἔχωμε τροχαϊκὸ μέτρο. Τὸ τραγούδι τῆς "Λεμόνας" παρουσιάζει αὐτὸ τὸ χαρακτηριστικόν.

Σίτλια-πέγνα-μάλια-μάλια, εὔδα-ὀρμάνια-καὶ λιβάδια.

Τὸ κατ' ἐξαίρεσιν τροχαϊκὸ μέτρο παρατηρεῖται καὶ στὰ δίστιχα, ὅπως αὐτά, πού θὰ ἀκούσετε τώρα.

. ΛΥΡ - ΤΡΑΓ

Μετά τὸν ξεριζωμὸ τῶν ποντίων ἀπὸ τίς προαιώνιες ἐστίες τους το 1922 καὶ τὴν ἐγκατάστασίν τους στήν Ἑλλάδα, ἡ ποντιακὴ μοῦσα δέν σταμάτησε τὴν δημιουργικὴ της προσφορά. Πέρα ἀπὸ τὰ ποντιακά παραδοσιακά τραγούδια, στὸν χώρὸ τῆς Ἑλλάδος ἐμφανίστηκαν καὶ νέα ποντιακά τραγούδια. Ἀλλὰ γιὰ τὸ νεοποντιακὸ αὐτὸ τραγούδι, τὰ προβλήματα καὶ τὸ περιεχόμενό του, θὰ μιλήσωμε σέ μιά ἀπὸ τίς προσεχεῖς μας ἐκπομπές.

. ΛΥΡ - ΤΡΑΓ

Ἡ Πανελλήνιος Ἑνωσις Ποντιακῶν Σωματείων δέχεται μὲ ἀγάπη καὶ ἐκτίμηση τὴ συνεργασία κάθε καλλιτέχνου τοῦ ποντιακοῦ τραγουδιοῦ καὶ τῆς λύρας.